

Monialaisuus, kehollisuus ja ainutlaatuisuus

teksti: Petri Kauppinen

Oamkin tanssin lehtori Petri Kauppinen piti alustuspuheenvuoron valtakunnallisessa musiikkikoulutuksen tulevaisuuden visio 2030 seminaarissa Oulun Musiikkikeskuksen, Tulindbergin salissa tammikuussa 2020. Tämä on tiivistelmä puheenvuorosta tilaisuudesta, jota isännöivät Oulun konservatorio, Oulun ammattikorkeakoulu, Oulu-opisto sekä Limingan seudun musiikkiopisto yhteistyössä Sibelius-Akatemian kanssa.

Koen kehollisuuden ammattilaisena näkökulmani tähän visiotyön kokonaisuuteen olevan sopivan ulkopuolinen ja samalla tunnen olevani erittäin sisällä kaikissa niissä teemoissa, joita musiikkikoulutuksen tulevaisuuden visiotyössä syleillään.

Musiikki on minulle tärkeä työkaveri. Pidän yllä suhdettani musiikin kanssa ammatillisesti vähintään kahdeksan tuntia päivässä, että aikamoinen liitto sekin.

Tulevaisuuden tanssinopettajia kouluttaessamme musiikkikasvatuksen näkökulma on elimellinen. Tanssinopettajalla on vastuu siitä, että tanssin pariin hakeutuvat saavat kokea tanssia mahdollisimman rikkaassa musiikillisessa ympäristössä. Meidän tehtävämme on saatella tanssijoita erilaisten musiikin ilmenemismuotojen äärelle. Tällä tarjottimella rikas instrumentaatio, erilaiset tyyliä, tahtilajit, rytmit, sävyt ja lyriikan monimuotoisuus ovat ohittamattomia. Kun altistumme mahdollisimman erilaiselle musiikille, on myös kehollisella ilmaisuvoimalla mahdollisuus kasvaa uusiin ulottuvuuksiin.

Tämä esimerkki tanssin ammattilaisten suhteesta musiikkiin on yksi osoitus monialaisuudesta, jota käsittelen tässä ensimmäisenä.

Monialaisuus

Monialaisuutta ja moniammatillisuutta käytetään usein rinnakkaisina termeinä. Monialainen mielletään esimerkiksi hallinnon- ja taiteen tai tieteenalat yhdistäväksi toiminnaksi, kun taas moniammatillisuus ajatellaan monen eri alan ammattilaisen yhteistoiminnaksi.

Jaan monialaisuuden käsitteen tässä kahteen eri tasoon. Ensimmäinen taso on kykyä tunnistaa oman hankitun osaamisen mahdollisuudet avautua vaikuttavaksi toiminnaksi varsinaisen substanssin ulkopuolella. Tässä esimerkiksi musiikin parissa toiminut yksilö osaa nimetä ne taidot, joita musiikin myötä omaan työkalupakkiin on kertynyt. Kyky kuunnella ja analysoida kuulemaansa on arvokas ominaisuus lähes millä tahansa alalla. Miten on soittamisen tai laulamisen kautta saavutettujen vuorovaikutustaitojen? Erittäin tärkeitä. Entäpä esiintymistaidot? Niiden merkitys kasvaa koko ajan. Puhumattakaan musiikkiin liittyvästä matemaattisesta ajattelusta, yhdistelykyvystä tai vaikka harjoittelun myötä opitusta kurinalaisuudesta. Näissä vain muutamissa esimerkeissä on jo puoli totuutta. Kun toimimme musiikin parissa ja opimme sitä, niin kylkiäisenä saamme valtavasti hyödyllisiä taitoja, jotka ovat esimerkiksi yhteiskunnallisesti tärkeitä.

Monialaisuuden toisella tasolla mukaan tulee toiminta, sillä pelkkä ominaisuuksien nimeäminen ei riitä, vaan yksilöllä tai yhteisöllä tulee olla rohkeutta hyödyntää eri osaamisalueita käytännössä. Pitää uskaltaa mennä kohti toinen toistaan yllättävämpiä tilanteita tai haasteita ja laittaa itsensä

liikoon. Uusia avauksia syntyy, kun vaikkapa lyömäsoittaja löytää itsensä peliteollisuuden palveluksesta.

Tuotekehittelyssä tarvittiin äärimäistä reaktionopeutta ja vaikkapa päällekkäisten koordinaatioskeemojen hallintaa. Lyömäsoittaja löysi itsensä uudesta jännittävästä ympäristöstä. Monialaisuuden toteutumiseen kuuluu luovuus nähdä musiikki sellaisilla elämäalueilla, jossa sitä ei vielä ole, mutta jossa se voisi avata näkökulman johonkin ennalta-arvaamattomaan yhtälöön.

Taidekasvatuksen luonteenpiirteisiin yhdistetään monialaiseen ajatteluun kasvaminen. Vai mitä sanotte kulttuurisesta moninaisuudesta, intertekstuaalisuudesta, kulttuuri-identiteettien sekoittumisesta tai vaikka monilukutaidosta?

Musiikkikoulutuksen tulevaisuuden visioinnissa kannattaa nimetä ja sanallistaa hanakasti kaikki ne ilmiöt, joita musiikin kanssa toimiminen pitää sisällään. Luulen käynnissä olevan musiikkikoulutuksen visiotyön sisältävän juuri näitä toimia. Ne asiat, joita taideopetuksen viitekehityksessä pidetään itsestäänselvyyksinä kaipaavat usein vahvinta alleviivausmustetta. Jos pääsana on esimerkiksi tunnetaidot, niin sitten avataan mahdollisimman konkreettisiksi musiikin keinot tunnetaitojen omaksumiseen ja kehittämiseen.

Kehollisuus

Seuraavaksi lähestytään sydämenasiaani, jota voi nimittää moneksi: Kehollisuus, ruumiillisuus, kehoäly, kehollinen käänne, keholukutaito tai kinesteettinen empatia.

Musiikin tekeminen, tuottaminen ja kokeminen on äärimmäisen kehollista. On erityisen vangitsevaa kokea, kuinka muusikko on kinesteettisesti yhtä instrumenttinsa kanssa. Musiikin kuunteleminen ja erityisesti musisoiminen stimuloi aivoja ja vaikuttaa sieltä käsin koko kehoon, musiikki soi koko kehossa.

Minulle erityisen koskettavissa muusikoissa ja musiikin tekijöissä on selkeästi havaittava yhtenevä piirre: Kehollinen vapaus, eräänlainen häpeilemätön ruumiillinen alastomuus. Laulun, kehon jatkeena olevan instrumentin tai vaikkapa koneen välityksellä taitotun musiikin kokeminen on täräyttävää, kun sen lähde puhuu koko ruumiin ilmaisuasteikolla.

Kysymysnippu tässä yhteydessä on tiivis: Kuinka keholukutaito sulautuu musiikinopetukseen tulevaisuudessa? Miten kinesteettisyyttä sanallistetaan? Kuinka kehollisuuteen rohkaistaan ja tehdäänkö kehollisuudesta jokapäiväistä?

Keholukutaitojen hallinta vaikuttaa sointiin, väreihin, puhtauteen ja ylipäätään kommunikaatioon. Musiikillinen kokonaisuistimus on taatusti erilainen, jos kehollisuus läpäisee koulutuksen 360-asteisesti. Keholukutaito kiinnittää huomion kehoon kokonaisuutena ja auttaa näin ollen yksilöä kommunikoimaan kokonaisvaltaisemmin. Keholukutaidossa jäsentyvät mm. seuraavat asiat:

Äly ei sijaitse pelkästään aivoissa.

Tuntoaisti on kaikkialla kehossa.

Lihasmuisti on keskeinen osa yksilön kokemustiedon tallennusjärjestelmää.

Sanatonta viestintää onkin vähintään yhtä tärkeää harjoitella kuin luku- ja kirjoitustaitoa tai mitä tahansa taitoa, oli se sitten soittaminen tai käsityötaidot.

Kaikilla on mahdollisuudet keholukutaidon hallintaan ja siinä kehittymiseen. Ei tarvita ulkopuolisia laitteita, koska jokaisellahan on väline eli instrumentti mukanaan koko ajan. Ja kiehtovinta on se, että tämä väline eli ruumis muuttuu koko ajan. Ruumis on joka päivä erilainen, sen vuoksi se herättää meidät alituisesti ja pitää mielenkiinnon yllä niin kauan kuin olemme olemassa.

Ainutlaatuisuus

Puheenvuoroni kolmas käsite ei tässä keskustelun avauksessa ole millään muotoa pahnanhajainen, vaan mielestäni tärkein määre taidealan koulutustoiminnassa. Pärjätäksemme tulevaisuuden koulutuskilpailussa kansallisella ja kansainvälisellä tasolla, meidän tulee muotoilla oppimiskokonaisuuksiin ainutlaatuisia sisältöjä ja toisaalta tarjota oppijoille vaihtoehtoja oppimispolkujen monenkirjavassa kartassa.

Piskuinen Suomi ja korkeatasoinen koulutusjärjestelmämme on ollut esimerkiksi musiikin saralla erityisen tuottelias. Meillä on äärimmäisen tasokas musiikkitarjonta, joka pärjää kansainvälisestikin lähes kaikissa lajityypeissä.

Kuinka sitten pidämme kiinni tästä ainutlaatuisuudesta? Koulutus on tässä avaintekijä. Koulutuksen tulee uskaltaa olla ainutlaatuista. Vaikka perustana olisikin yhteiset koko alaa ohjaavat oppisisällöt tai vahva perinne, että ”näin on aina tehty”. Taidealojen koulutuksessa luovien ratkaisujen tulisi muodostaa toiminnan ydinrangan. 2020-luvulla elävät lapset, nuoret ja aikuisetkin ovat valistuneita valitsijoita. Heitä kiinnostaa mikä tämän erottaa tuosta ja esim. millainen arvomaailma jollakin instituutiolla on? Tyytyykö oppilaitos olemaan syöttölinja johonkin parempaan, vai uskaltaako koulu olla ainutlaatuinen oma itsensä? Tässä voimasanoja ovat vahva identiteetti ja erityisosaaminen.

Pienellä sivistysvaltiolla ei ole varaa toimia koulutuksessa samalla kaavalla kuin massayhteiskunnissa toimitaan. Markkinatalouden luomaa tarvekuluttamisen harhaa vastaan toimitaan laadukkaalla koulutuksella ja sivistyksellä. Markkinatalous kun elää tasapäistämisestä, omaehtoisen ajattelun kadottaneista kuluttajista ja joka taholle tunkevasta keskinkertaisuudesta. Viihteen palvelukseen mahtuu kerrallaan vain eksklusiivinen määrä ainutlaatuisuutta, taiteen pariin sen sijaan uppoaa roppakaupalla omintakeisia, kummallisia ja vaikeasti määriteltäviä ratkaisumalleja.

Kysymykset kuuluvat: Olemmeko valmiit tarjoamaan oppimisympäristöjä näille tulevaisuuden ainutlaatuisuuksille? Onko meillä itsetuntoa olla omalakisia vaikkapa musiikin koulutuksen suhteen? Ja tarvitseeko mallia hakea massayhteisöistä tai metropoleista, joissa on jo muutenkin ruuhkaa ja ähkyä ja vain vähän tilaa hiljaisuudelle?

Meidän koulutusaloilla toimivien tulee väsymättömästi jaksaa puhalttaa liekkiä marginaalisiin toteutuksiin ja puolustaa sellaisia aineita, joissa reunailmiöitä opiskellaan. Jos me emme ole valmiita koulutuspoliittisiin keskusteluihin, jotka liputtavat monipuolisen koulutuksen merkitystä ikääntyvälle pienelle yhteiskunnalle, niin kukaan ei ole.

Esimerkiksi tanssi ei edelleenkään ole kaikkien saavutettavissa peruskoulussa, vaikka tanssin merkityksestä yksilön kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja hyvinvoinnille on jo kasapäin tutkimusta. Esimerkkejä tanssin vaikutuksista koulutyöhön ei tarvitse hakea kauempaa kuin länsinaapuristamme Ruotsista. Siellä koulutanssi on jo aivan eri kantimissa koulujen tarjonnassa ja kokemukset kehollisuuden opettamisesta monissa muodoissa ja ainerajat ylittäen, ovat käänteentekeviä. Olemme Suomessa vielä eri kerroksessa tämän asian suhteen. Silti jatkamme sitkeää työtä asian pitämiseksi mukana ops-keskusteluissa.

Olemmeko opettajina, muusikkoina, musiikin tai taidealojen ammattilaisina valmiita lyömään hynnyttä yhteen pelottomasti muiden kouluaineiden ja tieteenalojen kanssa? Onko meillä varaa pitää kiinni lokeroista tai jo ihan musiikin viitekehysten sisällä tapatuista eri lajityyppien eriarvoisuudesta. Olemme entistä vahvempia, kun kykenemme avaamaan ajattelua laajemmalle ja purkamaan tieto- ja taitoaineiden välisiä kitkatekijöitä. Kulttuurialojen sisäisen suvaitsevaisuuden tulee myös siirtyä uusille vuosikymmenille. Ei tässä olla ottamassa mitään keneltäkään pois, päinvastoin eiköhän kaikki tämä pyri laajentamaan vaikuttavuuden yhteisrintamaa.

Heti, kun pystymme artikuloimaan monialaiset elementit musiikin opetuksessa ja tunnistamaan vaikkapa kehollisuuden merkityksen musiikin kokemisessa ja tekemisessä, niin olemme taatusti jatkossakin tekemisissä ainutlaatuisuuden kanssa.

Minä toivon teille avarakatseisia ja intohimoisia visiokeskusteluja. Suojelkoon presidentti Mauno Koiviston oivallinen kiteytys päämäärähakuisuudesta visiotyötänne:

"Liike on minulle kaikki kaikessa, päämäärä ei mitään. Tärkeätä ei ole perille pääseminen, koska perille ei voida päästä, vaan tärkeätä on suunta, pyrkimys, liikkeelläolo." -Mauno Koivisto-